

Οι ενήλικες μαθαίνουν μουσική

Σοφία Λειβαδίτη

Καθηγήτρια μουσικής, Μουσικολόγος, Φλαουτίστα, Εκπαιδεύτρια ενηλίκων
Μεταπτυχιακός τίτλος: Σπουδές στην Εκπαίδευση, ΕΑΠ
52ο Δ.Σ. Αθηνών
sophie331331@yahoo.gr

Περίληψη

Η εργασία ασχολείται με το μουσικό γραμματισμό των ενηλίκων στα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα για τη βελτίωση της μουσικής εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα, στα πλαίσια της δια βίου μάθησης και επιμόρφωσης. Σκοπός της έρευνας είναι η σύνδεση της μουσικής εκπαίδευσης ενηλίκων με τις αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Για τη διεξαγωγή της εμπειρικής έρευνας επιλέχθηκε η ποιοτική προσέγγιση. Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας τα βασικά ευρήματα αναφέρονται στις ιδιαιτερότητες στη μάθηση των ενηλίκων μαθητών και στα οφέλη που αποκομίζουν από τη σπουδή της μουσικής.

Η ενασχόληση με το ξύλινο πνευστό έχει θετικές επιδράσεις στην ψυχολογία και στην υγεία, λόγω των μεγάλων διαφραγματικών αναπνοών για την παραγωγή του ήχου. Προτείνεται η επιμόρφωση των καθηγητών μουσικής στην εκπαίδευση ενηλίκων, για να μπορέσουν να μειωθούν εμπόδια, που αντιμετωπίζουν οι ενήλικες κατά την εκμάθηση του μουσικού οργάνου, δίνοντας βαρύτητα στις ιδιαίτερες ανάγκες του ενήλικα εκπαιδευόμενου.

Λέξεις κλειδιά: μουσική εκπαίδευση ενηλίκων, ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα

Leivaditi, S. (2016). Adults learn music. In M. Kokkidou & Z. Dionyssiou (Eds.), *Music Literacy: Formal and Informal Ways of Music Teaching-Learning (Proceedings of the 7th International Conference of the Greek Society for Music Education)* (pp. 296-304). Thessaloniki: GSME.

Adults learn music

Sofia Leivaditi

M.Ed., Music Educator, Musicologist
sophie331331@yahoo.gr

Abstract

The study deals with the musical literacy of adults in woodwind musical instruments for improving adult music education in Greece, as part of lifelong learning and training. The purpose of this research is to link adult music education with the principles of adult education. To conduct the empirical research a qualitative approach was chosen. From the data analysis of the survey key findings were reported to the particularities of learning of adult students and the benefits that derived from the study of music. Dealing with woodwinds has positive effects on psychology and health, because of the large diaphragm breathing to produce sound. It suggested the training of music teachers in adult education, in order to reduce difficulties faced by adults when learning a musical instrument, giving importance to the specific needs of the adult learner.

Keywords: adult music education, woodwind musical instruments

Εισαγωγή-θεωρητικό πλαίσιο

Έπειτα από τη μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας παρατηρήθηκε έλλειψη ερευνών που ασχολούνται με τα πεδία εκπαίδευση ενηλίκων και μουσική εκπαίδευση και συγκεκριμένα στα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα. Δεν έχει αναφερθεί έρευνα που να ασχολείται με τη μουσική εκπαίδευση ενηλίκων στα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα στην Ελλάδα και σε αυτό έγκειται η αναγκαιότητα και η πρωτοτυπία της συγκεκριμένης έρευνας.

Στην εκπαίδευση ενηλίκων περιλαμβάνεται κάθε μορφή μάθησης που αποκτούν οι ενήλικες μετά τη βασική τους εκπαίδευση και κατάρτιση. Η φύση της μάθησης στους ενήλικες μπορεί να συνοψιστεί στα ακόλουθα: Η μάθηση είναι οι μόνιμες αλλαγές που προκαλούνται στα πρότυπα δράσης και σκέψης, καθώς και στα συναισθήματά τους. Έχει προσωπικό, ατομικό χαρακτήρα και κάθε άτομο μαθαίνει με το δικό του μοναδικό τρόπο, για προσωπικούς λόγους και δική του χρήση. Μαθαίνουν οι ενήλικες μέσω της προσαρμογής στις αλλαγές του κοινωνικού και του πολιτισμικού πλαισίου, στις αλλαγές των επαγγελματικών τους και τέλος στην κάλυψη των εσωτερικών μαθησιακών διεργασιών. Η μάθηση ξεκινάει από τις διάφορες εμπειρίες που αποκτούν ως δρώντα πρόσωπα και από την άλλη προέρχεται από σχεδιασμένες μαθησιακές δραστηριότητες που οδηγούν στη συγκροτημένη γνώση. Οι αλλαγές λόγω της μάθησης συντελούνται σε επίπεδο γνώσεων δεξιοτήτων και στάσεων. Η μάθηση ξεκινάει και συνεχίζεται, αν υπάρχει υποκίνηση γι' αυτήν και εξαρτάται από εγγενείς και εξωγενείς παράγοντες (Κόκκος, 2008).

Σύμφωνα με τους Carp, Peterson και Roelfs (1974, στο Cross, 1981), οι λόγοι για τους οποίους οι ενήλικοι συμμετέχουν σε μια μαθησιακή διεργασία, είναι οι παρακάτω: για να αποκτήσουν νέες γνώσεις, για να γίνουν καλύτεροι γονείς, για να αποκτήσουν ένα πτυχίο, για πνευματική αναζήτηση, για να ξεφύγουν από κάτι, για να ανταποκριθούν στις εργασιακές απαιτήσεις, για προσωπική ευχαρίστηση. Οι προθέσεις των ενηλίκων εκπαιδευομένων επηρεάζουν τον προσανατολισμό της μάθησης και σχετίζονται: α) με την αντιμετώπιση ενός προβλήματος, β) με το ενδιαφέρον προς το γνωστικό αντικείμενο, γ) με τις κοινωνικές ή προσωπικές ανάγκες (Rogers, 1999). Από την άλλη, οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι υιοθετούν διάφορους προσανατολισμούς απέναντι στην εκπαίδευση: α) άλλοι δίνουν έμφαση στον σκοπό, όπως είναι για παράδειγμα η απόκτηση ενός πτυχίου, β) άλλοι βρίσκουν νόημα στην εκπαιδευτική δραστηριότητα, καθώς τους αρέσει η ατμόσφαιρα της τάξης, και γ) άλλοι θεωρούν αυτοσκοπό την απόκτηση γνώσεων ή ικανοτήτων.

Η Ανδραγωγική, η οποία αναπτύχθηκε ως θεωρία στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και επικράτησε περίπου έως το τέλος της δεκαετίας του '80, ορίζεται ως η τέχνη και η επιστήμη που βοηθά τους ενήλικους να μαθαίνουν. Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε από τον Malcolm Knowles (1913-1997) ο οποίος τη θεωρεί «ολοκληρωμένη θεωρία της μάθησης των ενηλίκων» και την εντάσσει στη σφαίρα των ανθρωπιστικών προσεγγίσεων της εκπαίδευσης ενηλίκων (Knowles, 1978 στο Cross, 1981). Η θεωρία της Ανδραγωγικής υποστηρίζει ότι η μάθηση είναι μία διαδραστική διεργασία ερμηνείας, η οποία οδηγεί στον συνεχή μετασχηματισμό των βιωμάτων των ενηλίκων εκπαιδευομένων. Το άτομο, στην πορεία προς την ωρίμανσή του, συσσωρεύει έναν σημαντικό αριθμό εμπειριών οι οποίες αποκτούν νόημα δια μέσου της διεργασίας της μάθησης. Η θεωρία της Ανδραγωγικής αναφέρεται στην ανάγκη των ενηλίκων εκπαιδευομένων για αυτο-πραγμάτωση δηλαδή για

αναγνώριση και ανάπτυξη όλου του δυναμικού τους. Δίνει δε ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτές μπορούν να διευκολύνουν τους εκπαιδευόμενους ώστε να επιτύχουν αυτόν τον στόχο (Kolb, 1984). Η Ανδραγωγική υποστηρίζει, επίσης, ότι οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που τους διαφοροποιούν από τα παιδιά. Για αυτόν το λόγο, χρειάζονται διαφορετικού τύπου εκπαίδευση από αυτήν των παιδιών και των εφήβων (Knowles, 1998 στο Κόκκος, 2005).

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων προσδιορίζονται ως εξής: α) Έρχονται στην εκπαίδευση με συγκεκριμένους στόχους, β) έχουν ευρύτερο και διαφορετικό φάσμα εμπειριών, γ) έχουν αποκρυσταλλώσει τους προτιμώμενους τρόπους μάθησης, δ) έχουν τάση για ενεργητική συμμετοχή και ε) αντιμετωπίζουν εμπόδια στη μάθηση. Τα εμπόδια στη μάθηση κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία υπάρχουν τα εμπόδια που οφείλονται στην κακή οργάνωση της μαθησιακής διαδικασίας. Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα εμπόδια που απορρέουν από τις κοινωνικές υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των ενηλίκων, που τους εμποδίζουν στην πορεία των σπουδών τους. Η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει τα εσωτερικά εμπόδια που εμπεριέχουν τα εμπόδια που σχετίζονται με προϋπάρχουσες γνώσεις και αξίες, τα εμπόδια που απορρέουν από ψυχολογικούς παράγοντες και τους μηχανισμούς άμυνας και παραίτησης. (Κόκκος, 2008)

Η εκπαίδευση ενηλίκων είχε αλματώδη ανάπτυξη στην Ελλάδα από το 1981 και έπειτα. Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας και την καταγραφή και ταξινόμηση των δραστηριοτήτων των φορέων της εκπαίδευσης ενηλίκων κατασκευάστηκε μια τυπολογία στρατηγικών δράσης στις οποίες κατατάσσονται οι δραστηριότητες της εκπαίδευσης ενηλίκων (Βεργίδης, 2008). Η μουσική εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να ενταχθεί στη στρατηγική της συμπληρωματικής εκπαίδευσης και της επιστημονικής εξειδίκευσης, στην περίπτωση που η σπουδή της μουσικής βοηθάει τον ενήλικα στην επαγγελματική του δραστηριότητα. Είναι ακόμη δυνατό να ενταχθεί στη στρατηγική της προσωπικής και κοινωνικο- πολιτιστικής ανάπτυξης, διότι η μουσική εξελίσσει τον άνθρωπο κοινωνικά, πολιτιστικά και βελτιώνει γενικότερα την προσωπικότητά του. Στη στρατηγική της κοινωνικής, επαγγελματικής ένταξης και άρσης του αποκλεισμού, επειδή δίνει κίνητρα για δημιουργική απασχόληση και ένταξης στην ομάδα και τέλος στην στρατηγική της ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης στην περίπτωση που η πολιτεία δημιουργήσει φορείς που θα ασχολούνται με τη μουσική εκπαίδευση ενηλίκων και θα υπάρχει ενεργή συμμετοχή και προσφορά στην κοινωνία με τη μορφή συναυλιών και διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Οι προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης στους ενήλικες είναι οι ακόλουθες: Η εκπαίδευση χρειάζεται να έχει εθελοντικό χαρακτήρα και οι ενήλικες δεν πρέπει να πιέζονται σε μια εκπαιδευτική διαδικασία. Αποσαφηνίζονται οι εκπαιδευτικοί στόχοι, οι οποίοι πρέπει να είναι σαφείς, ρεαλιστικοί συνδεδεμένοι με τις πραγματικές ανάγκες των εκπαιδευόμενων και γι' αυτό έχει σημασία η διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών κατά την εναρκτήρια συνάντηση με τον εκπαιδευτή ενηλίκων. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα χρειάζεται να είναι άψογα οργανωμένο σε όλα τα επίπεδα (υποδομή, εκπαιδευτικό υλικό, γραμματειακή υποστήριξη, εκπλήρωση των οικονομικών και άλλων υποχρεώσεων προς τους συμμετέχοντες). Το περιεχόμενο των σπουδών να έχει άμεση σχέση με τις ανάγκες και τις εμπειρίες των εκπαιδευόμενων και να λαμβάνονται υπόψη οι προτιμώμενοι τρόποι μάθησης. Είναι

απαραίτητο να ενθαρρύνεται σταδιακά η ενεργητική συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία και να δημιουργηθεί ένα μαθησιακό κλίμα που να χαρακτηρίζεται από ουσιαστική επικοινωνία, συνεργατικό πνεύμα και αμοιβαίο σεβασμό. Ωφέλιμη είναι και η διερεύνηση των εμποδίων στη μάθηση που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευόμενοι (Κόκκος, 2008).

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι τα μουσικά σύνολα προσφέρουν στους ηλικιωμένους μια δίοδο για την απόκτηση νέων φίλων, ενώ παράλληλα οι μουσικές δραστηριότητες στις οποίες λαμβάνουν μέρος άνθρωποι όλων των ηλικιών έχουν ιδιαίτερη κοινωνική αξία (Bowers, 1998· Darrow et al., 1994· Leitner, 1982). Επιπλέον η μουσική δημιουργία βοηθάει στη διατήρηση της καλής υγείας, στη βελτίωση της ψυχικής υγείας και στην απόκτηση ποιότητας στη ζωή του ενήλικα (Coffman & Adamek, 1999· Vanderark et al, 1983· Wise et al., 1992· Kahn, 1998· Kokatsaki, 2007).

Μεθοδολογία έρευνας

Ο σκοπός της έρευνας, που ολοκληρώθηκε το Σεπτέμβριο του 2014, ήταν η σύνδεση της εκπαίδευσης ενηλίκων με τη μουσική εκπαίδευση ενηλίκων, η περίπτωση των ξύλινων πνευστών μουσικών οργάνων (φλάουτο, όμποε, κλαρινέτο, φαγκότο, σαξόφωνο, φλογέρα). Οι στόχοι της επικεντρώνονται στο: α) να μελετηθεί η μουσική εκπαίδευση των ενηλίκων στα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα από την οπτική των εκπαιδευόμενων. β) να διευκρινιστούν οι λόγοι για τους οποίους οι ενήλικες επέλεξαν τα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα και τα οφέλη που αποκτούν από αυτή τους την ενασχόληση, γ) να αποκαλυφθούν οι μουσικές και οι μη μουσικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ενήλικες που μαθαίνουν ξύλινα πνευστά και τέλος δ) να καταγραφούν οι προτάσεις των εκπαιδευόμενων για τη βελτίωση της μουσικής εκπαίδευσης των ενηλίκων στα ξύλινα πνευστά στην Ελλάδα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν προς απάντηση ήταν τα ακόλουθα: α) Για ποιούς λόγους επέλεξαν οι ενήλικες να ασχοληθούν με τα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα; β) Ποιά ήταν τα οφέλη από την ενασχόληση των ενηλίκων με τα ξύλινα πνευστά; γ) Ποιές ήταν οι μουσικές και οι μη μουσικές δυσκολίες των ενηλίκων που μαθαίνουν ξύλινα πνευστά; δ) Ποιές ήταν οι προτάσεις των εκπαιδευόμενων στα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα για μια καλύτερη μουσική εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα;

Τα υποκείμενα της έρευνας ήταν 17 ενήλικες εκπαιδευόμενοι στα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με ατομικές συνεντεύξεις, με ημιδομημένη μορφή και με την παρατήρηση συναυλίας ενηλίκων σπουδαστών της φλογέρας. Η αξιοπιστία της έρευνας επιτεύχθηκε μέσω της τριγωνοποίησης των μεθόδων συλλογής των δεδομένων, την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, την εμπειρία της ερευνήτριας στη μουσική εκπαίδευση και στην προσπάθεια περιορισμού της υποκειμενικότητάς της στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Τα αποτελέσματα της μελέτης επιβεβαιώθηκαν από τους ίδιους τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Προσφέρθηκε η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να παραμείνουν ανώνυμοι και όλες οι πληροφορίες χρησιμοποιήθηκαν με απόλυτη εμπιστευτικότητα.

Αποτελέσματα της έρευνας

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι το ηχόχρωμα είναι ο κυριότερος λόγος για την

επιλογή του πνευστού οργάνου από τους ενήλικες. Σε αυτόν προστίθενται το σχήμα και το μέγεθος του οργάνου, το ρεπερτόριό του, οι οικογενειακές, σχολικές και κοινωνικές επιρροές, η μουσική έκφραση και η χαρά της δημιουργίας μέσα από το πνευστό μουσικό όργανο, η συνέχιση των μουσικών σπουδών που είχαν ξεκινήσει σε νεότερη ηλικία, η χρησιμότητά του στην εργασία (οι νηπιαγωγοί μαθαίνουν φλογέρα για να τη χρησιμοποιήσουν στο μάθημα της μουσικοκινητικής αγωγής), η εκμάθηση ενός διαφορετικού μουσικού οργάνου από αυτό που ήδη γνωρίζουν και από αυτό που σπουδάζουν τα παιδιά τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με την ανταμοιβή των ενηλίκων από την ενασχόληση με τα ξύλινα πνευστά σχετίζονται με: τη δημιουργική απασχόληση στον ελεύθερο χρόνο και την καλύτερη ποιότητα ζωής, την καλλιέργεια της μουσικής αντίληψης, την ψυχική ισορροπία και την καλή υγεία, τη σωστή στάση του σώματος, τη νοητική εξάσκηση, τη βελτίωση της διαφραγματικής αναπνοής και της ψυχολογίας. Η εκμάθηση του ξύλινου πνευστού προσφέρει χαλάρωση, εσωτερική γαλήνη, θετική σκέψη και ηρεμία, εξωτερικευση συναισθημάτων, συντροφιά, κοινωνικοποίηση. Η μουσική βοηθάει στην καλή λειτουργία της μνήμης, στη συγκέντρωση, στην αποφασιστικότητα, ο άνθρωπος γίνεται πλούσιος πνευματικά και συναισθηματικά. Δημιουργείται το αίσθημα της ικανοποίησης όταν παράγεται ο επιθυμητός ήχος, διότι στο πνευστό επεξεργάζεται τον ήχο ο ίδιος ο εκτελεστής, το πνευστό ζωντανεύει μέσω της πνοής και υπάρχει ιδιαίτερο δέσιμο με τον οργανοπαίκτη. Κίνητρο για την εκμάθηση του πνευστού οργάνου αποτελεί η συμμετοχή σε διάφορες ορχήστρες, σε σύνολα μουσικής δωματίου και είναι πιθανό να συντελεί στον περιορισμό του καπνίσματος και της κατανάλωσης του αλκοόλ.

Οι μουσικές δυσκολίες κατά την εκμάθηση των ξύλινων πνευστών (σύμφωνα με τη γνώμη των εκπαιδευόμενων) είναι οι παρακάτω: Έλλειψη χρόνου για εξάσκηση και διάβασμα με αποτέλεσμα την κακή ποιότητα του ήχου, δυσκολία στην παραγωγή ήχου και στον τρόπο φυσήματος στο επιστόμιο. Η διαφραγματική αναπνοή φαίνεται να δυσκολεύει στην αρχή τους εκπαιδευόμενους, καθώς και η μεγάλη ποσότητα αέρα που χρειάζεται για το παίξιμο ενός κομματιού. Απαιτείται υπομονή και πειθαρχία για να καταφέρει κάποιος να δημιουργήσει έναν ωραίο ήχο. Παρατηρείται δυσκολία γρήγορης ανάγνωσης των νοτών, δυσκολία στο συγχρονισμό αναπνοής-φυσήματος-γλώσσας-δακτύλων, στη σωστή στάση του σώματος κατά το παίξιμο του οργάνου και στο συγχρονισμό των δακτύλων με τη γλώσσα για τη σωστή άρθρωση των νοτών. Άλλες τεχνικές δυσκολίες που εμφανίστηκαν έχουν σχέση με το κράτημα του οργάνου, τη δυσκινησία των δακτύλων, τις ιδιαίτερες δυσκολίες σε σύνθετους και γρήγορους ρυθμούς, στην εκτέλεση των μουσικών κλιμάκων. Αναφέρθηκαν προβλήματα στη σωστή ερμηνεία των μουσικών κομματιών, στην ανάγνωση της παρτιτούρας και στην καλλιέργεια της αντίληψης του τονικού ύψους. Σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχει άρνηση από τους ενήλικες για την εκμάθηση της μουσικής σημειογραφίας.

Ειδικότερα στο φαγκότο επισημάνθηκε ως εμπόδιο η χρονοβόρα διαδικασία της κατασκευής των καλαμιών που τοποθετούνται στο στόμα για να διοχετευθεί ο αέρας μέσα στο όργανο, και στο φλάουτο η εύρεση της σωστής γωνίας φυσήματος στο επιστόμιο και η σωστή εκτέλεση της τρίτης οκτάβας. Ιδιαίτερες τεχνικές δυσκολίες επισημάνθηκαν στο φαγκότο και στο όμποε, καθώς και το μεγάλο οικονομικό κόστος απόκτησής τους. Αντίθετα στη φλογέρα υπάρχει ευκολία στην

παραγωγή ήχου και πρόκειται για ένα οικονομικό όργανο με αποτέλεσμα να παρατηρείται αύξηση του αριθμού των ενηλίκων που ασχολούνται με αυτό.

Η κυριότερη μη μουσική δυσκολία είναι η έλλειψη χρόνου εξαιτίας των κοινωνικών, οικογενειακών, των επαγγελματικών και των λοιπών εκπαιδευτικών υποχρεώσεων του ενήλικα εκπαιδευόμενου. Τα προβλήματα υγείας, η κακή κατάσταση της στοματικής κοιλότητας, της οδοντοστοιχίας, τα μυοσκελετικά προβλήματα, η μείωση της όρασης και της ακοής, της μνήμης και η σωματική κόπωση που αισθάνονται οι ενήλικες δυσκολεύουν την εκμάθηση της μουσικής. Επιπλέον η κακή ψυχολογία ενός ενήλικα, το άγχος, η έλλειψη συγκέντρωσης και πειθαρχίας, το απαιτητικό εκπαιδευτικό πλαίσιο σπουδών του οργάνου, το αυστηρό πρόγραμμα μελέτης, η έλλειψη οικονομικών πόρων για να τη συνέχιση των σπουδών εμποδίζουν τη μάθηση. Ο αρνητισμός για την ενασχόλησή τους με τα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα, που προέρχεται από τον κοινωνικό περίγυρο, διάφοροι οικογενειακοί λόγοι, η έλλειψη χρόνου επηρεάζουν τη μάθηση, αλλά αν υπάρχει η αποφασιστικότητα από τον ενήλικα για να ασχοληθεί με το ξύλινο πνευστό, οι τρεις τελευταίες δυσκολίες ξεπερνιούνται.

Οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι στα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα προτείνουν τα ακόλουθα για τη βελτίωση της μουσικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα:

1. Συναντήσεις και ομιλίες καθηγητών και ενηλίκων μαθητών με τη συμμετοχή ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών σχετικές με τα οφέλη της μουσικής εκπαίδευσης ενηλίκων.
2. Ύπαρξη πρακτικής παιδαγωγικής προσέγγισης των μουσικών οργάνων για όσους δεν μπορούν να διαβάσουν τις παρτιτούρες και δυσκολεύονται στην εκμάθηση της μουσικής σημειογραφίας.
3. Διοργάνωση συναυλιών ενηλίκων μαθητών.
4. Να γραφούν βιβλία μουσικής για ενήλικες.
5. Προσαρμογή του προγράμματος σπουδών στις απαιτήσεις των ενηλίκων, όσον αφορά στην εκμάθηση κάποιου μουσικού οργάνου στην τυπική εκπαίδευση. Θα μπορούσε να διαφοροποιηθεί η ύλη των μουσικών μαθημάτων για την απόκτηση ενός πτυχίου από έναν ενήλικα και να συσταθεί μουσική σχολή για ενήλικες.
6. Να υπάρχει η δυνατότητα κοινωνικής προσφοράς. Η συμμετοχή των ενηλίκων που παίζουν μουσική σε μουσικά σχήματα με σκοπό την προσφορά συναυλιών σε νοσοκομεία και σε γηροκομεία.

Ο εκπαιδευτής ενηλίκων, με βάση τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, χρειάζεται να έχει πολλές γνώσεις και μουσική εμπειρία, να είναι μια ισχυρή και δυναμική προσωπικότητα, να σέβεται και να εμπνέει τον ενήλικα μαθητή του, ο ρόλος του να είναι καθοδηγητικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, εμπνευστικός και να έχει επιμορφωθεί στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Οι περισσότεροι από τους ενήλικες που συμμετείχαν στην έρευνα πιστεύουν ότι η συσσωρευμένη εμπειρία του ενήλικα βοηθάει στο να μαθαίνει ευκολότερα, πολύ γρήγορα και με λίγη μελέτη νέα αντικείμενα. Οι εμπειρίες από τη ζωή ενός ενήλικα τον βοηθούν και στη μουσική έκφραση, με την προϋπόθεση ότι έχουν ξεπεραστεί οι τεχνικές δυσκολίες στο παίξιμο του μουσικού οργάνου.

Συμπεράσματα

Η επίδρασή της μουσικής είναι θετική σε όλους τους ανθρώπους, ξεκινώντας από

τους απλούς ακροατές της. Η συγκεκριμένη έρευνα έδειξε ότι η ενασχόληση με τη μουσική έχει πολλά θετικά αποτελέσματα για τους ενήλικες που μαθαίνουν να παίζουν ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα.

Η διδασκαλία της μουσικής στους ενήλικες στη χώρα μας, δε διαφοροποιείται από τη διδασκαλία των ανηλίκων. Οι ιδιαιτερότητες του ενήλικα αντιμετωπίζονται με βάση την εμπειρία και την εφευρετικότητα του εκάστοτε εκπαιδευτικού και δεν υπάρχει το θεωρητικό υπόβαθρο των αρχών της εκπαίδευσης ενηλίκων στο οποίο χρειάζεται να βασιστούν για να γίνει αποτελεσματικότερη η διδασκαλία της μουσικής στον ενήλικα. Τα οφέλη από τη μουσική εκπαίδευση των ενηλίκων είναι ποικίλα, αλλά κρίνεται απαραίτητη η επιμόρφωση των καθηγητών μουσικής στην εκπαίδευση ενηλίκων, για να μπορέσουν να μειωθούν τα μουσικά και μη μουσικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ενήλικες κατά την εκμάθηση του μουσικού οργάνου, δίνοντας βαρύτητα στις ιδιαίτερες ανάγκες του ενήλικα εκπαιδευόμενου με βάση τις αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων (Rogers, 1999· Κόκκος, 2005). Θα χρειαστεί να πραγματοποιηθεί σχεδιασμός των προγραμμάτων επιμόρφωσης των καθηγητών μουσικής στη μουσική εκπαίδευση ενηλίκων. Είναι επιβεβλημένο να διεξαχθούν έρευνες σχετικά με το πλαίσιο, τη δομή και τη λειτουργία της μουσικής σχολής ενηλίκων, που προτείνεται από τα υποκείμενα της έρευνας να δημιουργηθεί στην Ελλάδα, καθώς και για το πρόγραμμα διδασκαλίας και την ύλη των μαθημάτων που θα διδάσκονται οι ενήλικες σπουδαστές. Μελέτες πρέπει να πραγματοποιηθούν και για τα βιβλία μουσικής που θα γραφούν για τους ενήλικες σπουδαστές ως προς τη δομή, το περιεχόμενο, την εμφάνισή τους και τον τρόπο διδασκαλίας τους.

Η δια βίου μάθηση περιλαμβάνει την τυπική, μη τυπική εκπαίδευση και την άτυπη μάθηση. Ο ενήλικος θα επιλέξει το είδος της μουσικής εκπαίδευσης ή μάθησης που προτιμά και χρειάζεται να γίνουν προτάσεις για τον κατάλληλο σχεδιασμό τους με βάση τις θεωρητικές προσεγγίσεις της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Από την παρούσα έρευνα δίνεται το έναυσμα για περαιτέρω μελέτη της σχέσης της διακοπής ή μείωσης του καπνίσματος με την εκμάθηση των ξύλινων και γενικότερα των πνευστών μουσικών οργάνων, καθώς και για τη θεραπεία του άσθματος και άλλων αναπνευστικών παθήσεων. Τα οφέλη της διαφραγματικής αναπνοής είναι απαραίτητο να διερευνηθούν σε βάθος. Ακόμη θα ήταν ωφέλιμο να μελετηθεί η χρήση του πνευστού οργάνου στη μουσικοθεραπεία και στην ψυχοθεραπεία και να πραγματοποιηθεί μια έρευνα που να μελετάει ενήλικες με ειδικές ανάγκες που ασχολούνται με τα ξύλινα πνευστά. Τα αποτελέσματα θα είναι σίγουρα πολύτιμα και χρήσιμα για τη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων και για το σχηματισμό μιας κοινωνίας περισσότερο ωφέλιμης και δημιουργικής, στηριζόμενη στα οφέλη της δια βίου μάθησης και επιμόρφωσης.

Βιβλιογραφία

- Bowers, J. (1998). Effects of an intergenerational choir for community-based seniors and college students on age-related attitudes. *Journal of Music Therapy*, 35, 2-18.
- Coffman, D. D., & Adamek, M. (1999). The contribution of wind band participation to quality of life of senior adult band members. *Dialogue in Instrumental Music*

- Education*, 20(1), 25-34.
- Cross, P. K. (1981). *Adults as Learners: Increasing Participation and Facilitating Learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Darrow, A. A., Johnson, C. M., & Ollenberger, T. (1994). The effect of participation in an intergenerational choir on teens' and older persons' cross age attitudes. *Journal of Music Therapy*, 31, 119-134.
- Kahn, A. P. (1998). Healthy aging: A study of self-perceptions of well-being. *Dissertation Abstracts International*, 58, 4740B.
- Kokotsaki, D., & Hallan, S. (2007). Higher education music students' perceptions of participative music making. *Music Education Research*, 9(1), 93-109.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning*. Englewood Cliff, NJ: Prentice Hall.
- Leitner, M. J. (1982). The effects of intergenerational music activities on senior day care participant and elementary school children. *Dissertation Abstracts International*, 42(8), 3752A.
- Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Vanderark S., Newmann I., & Bell S. (1983). The effects of music participation on quality of life of the elderly. *Music Therapy*, 3, 71-81.
- Wise, G. W., Hartmann, D. J., & Fisher, B.J. (1992). Exploration of the relationship between choral singing and successful aging. *Psychological Reports*, 70, 1175-1183.
- Βεργίδης, Δ. (2008). *Εισαγωγή στην εκπαίδευση ενηλίκων, η εξέλιξη της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα και η κοινωνικο-οικονομική λειτουργία της*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α. (2008). *Εισαγωγή στην εκπαίδευση ενηλίκων: Θεωρητικές προσεγγίσεις (Τόμος Α)*. Πάτρα: ΕΑΠ.